

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnicijemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za polleta 1 gld. 80 kr., za četrtrleta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrtrleta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 18. julija 1866.

Gospodarske stvari.

Nauki

iz letošnje dunajske razstave.

(Dalje.)

Dobro napravljene senene preobračalnike izdeluje Clayton na Dunaji po 185 gold. (števil. 1214). Tudi gosp. Boby jih dela v Suffolku na Angleškem in sicer le po 170 gold., toda z voznino in colom vred bi bili dražji kakor dunajski. — Sploh pa je spoznano, da mašine, s katerimi se preobrača senó, so zelo koristne.

Med mlatilnicami je bilo Henzemanovih, ktere se z roko gonijo, največ v razstavi; mi smo le pri gosp. Zimerman-ovih bratih iz Ustij (Aussee) pod št. 755 razstavljeni, ki velja 130 gold., neko prenarodbo v tem zapazili, da namesti malega zobatega kolesca ima vrtelo brez konca (šravf), ki se v eno mer samo maže, ker se ž njim vred vrti posoda, ktera je z mazilom napolnjena. Ta prenarodba se nam pa že zato pripravniša zdi, ker se malo kolesce tako naglo ne oguli in mašina bolj mirno teče.

Al treba se nam zdi pri tej priliki opomniti kmetovavce, da se v napravi ročnih mlatilnic, to je, taci, ktere se z roko gonijo, ne prenačijo, ker človeška roka je najdražja gonilna moč, in gotovo pride čas, da si bodo soseske Sigl-novo, Clayton-ovo, Hornsby-evo itd. mlatilnico kupile, ktero sopár goni, in žito manjših posestnikov za majhno plačo v žitu ali denarji omlatile. Pa tudi veliki posestniki si bojo parne mlatilnice napravili in jih v bližnje srenje pošiljali in tu po določeni ceni žito malim kmetom mlatili.

Mašin za žito čistiti ali klepetcev je bilo v razstavi obilo in jako zboljšanih, pri tem pa tudi sila dragih po 90 do 220 gold.; nekoliko bolj proste so po 40 do 60 gold., Hirschboeck na Štajarskem jih izdeluje po 15 gld., priporočamo jih malim kmetom zato, ker so dober kup, pa tudi dobre, po skušnjah potrjene.

Večim posestnikom, ki nimajo mlatilnic s čistilnimi mašinami, bi čistilno mašino Kühn-ovo v Mošonjih (Wieselburg) št. 1024 in Zimerman-ovo iz Ustij priporočili.

Med vsemi poljedelskimi mašinami so se mašine premičnice (lokomobili) in pa stalne parne mašine do zdaj največ zboljšale po popravah in po ceni.

Med parnimi premičnicami ste zastran urnega obračanja Clayton-ova in Shutteworth-ova najbolj dopadli, med mlatilnicami in klepetci z lokomobili so gotovo najbolje Sigl-nova, Clayton-ova in Hornsby-eva, velikim posestnikom posebno priporočane.

Stalne parne mašine, ki imajo za štiri konje moči, se dobivajo pri Schulze-ju na Dunaji na Belvederu (števil. 14) po 800 do 950 gold.; prejšnji čas so

za polovico dražje bile; gotovo se bodo pri večih gospodarstvih vedno bolj širile in množile, ker se dá ž njimi vse opraviti, česar je za gospodarstvo treba.

(Dalje prihodnjič.)

Kaj Amerikanci mislijo

o koristnosti ptičkov za kmetijstvo.

Gospod Baxton, slavni ameriški naravoslovec, v svojem prirodopisu o tem tako govori:

Polju škodljivi so le vrane in golobje; pa število golobov v vaseh in v mestih se lahko zmanjša; tudi golobje, ki so setvini najnevarniši, pozobljejo veliko semenskega plevéla, ljulike, glote itd., ter čistijo tako vendar polja, ktera sicer velikokrat zelo pokončavajo. Tudi zimorodek (Eisvogel), bčelam posebno sovražén, ker jih zalezuje in požira, kadar se s svojim sladkim dobitkom obilno obložene povračajo v bčelnik, velja za sovražnika poljodelstva. Kar pa vse druge ptičke zadene, je najnatančnije opazovanje dokazalo, da celó tisti, ktere smo dozdej nepogojno za škodljive držali, veliko koristijo, ter zaslužijo, da bi jih ljudje bolj varovali kot preganjali. Toraj v državi Virginija, v severni Ameriki, poseben zakon prepoveduje jastrebe usmrtiti, ker je spričano, da te grabežljive ptice veliko pripomorejo, da se čistost zraka ohrani, ker za mrtvimi živalmi v gozdih sledijo in jih pojedó, predno da zgnjijejo.

Res, da pticam nismo pravični — govori dalje g. Baxton v svoji imenovani knjigi; marsikter ptiček se nam zdi, če ga od dalječ gledamo, ko da bi zrnje iz klasja kluval, in vendar ravno takrat prav neutrudljivo iz klasja črve in môle odbira; in tako ga imajo ravno pri tej priči, ko je polju resnično na prid, za sovražnika in poškodovavca žetve.

Dalje pravijo, da pevalice (Singvögel) in v rabcí preveliko ljubezen do češenj imajo. To ni ravno neresnica, pa pokončavajo tudi pajke in črve, ktere češnjam veliko več škodvajo, kakor ptice same. Toraj privoščite jim nekoliko dobrih češenj, saj vam jih vendar še dosti ostane.

Veliki drozek (Misteldrossel) je prav koristna ptičica: redí se od gosenic, črvov, od ohmetja in bezgovih jagod.

Velik dobrotnik kmetijstva je škorec (Staar). Brez števila veliko mrčesov, bramorjev, gosenic in drugih mrgolincev pokončá.

Tašice so rojene čuvarice v vinogradih: pokončajo tu vse gosenice, črve in druge mrčese.

Eden najpridniših ptičkov je pa kraljič (Zaunkönig), prijazni človeški tovarš, ki rad v vaseh gnjezduje in blizo človeških stanišč prebiva. V mnogih krajih severne Amerike spoznavajo prid kraljička tako do-

bro, da ga k sebi vabijo in vdomačiti si ga prizadevajo; toraj se vidijo v vaséh velikrat lesene škatlje na drevskih privezane, v katerih si kraljiči svoja gnjezda napravljajo. Kakor hitro so v takem gnjezdu mladiči izvaljeni, starci izletijo, mrčesov iščejo, ter ž njimi svoj plod krmijo. Nek pazljiv opazovavec je takih izletov dveh kraljičev v eni uri petdeset naštel. Tako letajo celi dan brez nehanja, in skoro nikoli ne pridejo nazaj brez mrčesa v kljunčeku. Sočivna polja, zelniki, njive, vrti so po takem oprosteni brezštevilnih mrčesov in črvov; in ti lovi trpijo tako dolgo, dokler kraljiči svoje mladine ne izredijo. Če tudi pri tem čez leto nekatere jagode ali par češenj pozobljejo, pameten kmetovavec jim bo pač privoščil njih majhen delež sladkega sadú, kterega je njih marljivost v pokončevanji škodljivih mrčesov varovati pomagala.

Nove skušnje,

kdaj je pravi čas les sekati, da trden ostane in dolgo trpi.

Po skušnjah gospodarskega društva v Vestfalii se je to-le izvedelo:

Iz lesa 4 smerek enake starosti, ki so na enakem kraju rastle, enako debele in enako zdravega lesa bile, samo da so eno meseca grudna (decembra), drugo prosenca, tretjo svečana in četrto sušca posekali, so iztesali 4 enako debela in močna bruna, in potem z enako težo obložili.

In po tej skušnji se je izvedelo, da je prosenca meseca sekani les za 12 odstotkov, sušca meseca sekani za 20 odstotkov, sušca meseca sekani pa še celó za 38 odstotkov (procentov) slabiji bil od onega, ki se je meseca grudna (decembra) sekal.

Od 2 enakih smerek, ki ste bili v močirnata tla zakopani, je les one meseca sušca posekane čez 8 let segnjil, one pa meseca grudna sekane je bil še celó čez 16 let precej trden.

Od 2 kolés, pri katerih so bila platišča za eno kolo iz bukovega lesa grudna meseca sekanega napravljena, za drugo pa svečana posekanega, je uno trpelo celih 6 let, to pa že čez 2 leti ni bilo za nobeno rabo.

Skušalo se je, kateri les spušča bolj mokroto skozi se, in izvedelo se je, da hrastovega lesa, grudna meseca sekanega voda ne premaka; če je pa bil prosenca meseca, svečana ali sušca sekan, je tem več mokroto skozi spuščal, čem kasneje je bil les sekan.

„Zeitsch. für die schweiz. Artillerien.“

Političine stvari.

Drugačne politike nam je treba.

Od kranjsko-štajarske Save. — Huda vojska razsaja na mejah cesarstva; topovi morajo rešiti pravico, ktere niso dogovorile države v poštem, mirnem porazumu. Z vsó silo moramo se vojskovati zoper dva predrzna sovražnika.

Kaj pa se med tem godí med mejami mnogonarodnega cesarstva? Kako se porazumljamo narodje med sabo, zdaj, ko naši najlepši mladenči, sinovi vseh avstrijskih narodov, branijo pravico in meje domovine in cesarstva? Gotovo je treba, ako že ne odkritosrčnega mirú, vsaj tihega pomirja. To tirja in previdi vsak pameten človek, čeravno ni našinec in domorodec. Vendar kaže se nekaj mesecev in tudi zdaj, da ravno v tem pomenljivem času, ko vojska vihrá na naših mejah, ko se zbirajo in sovražnikom nasproti postavljajo vse moči, ko sinovi vseh avstrijskih narodov složno branijo cesarstvo pod edino cesarsko zastavo, — da

ravno zdaj naši in vsega slovanskega naroda sovražniki zopet proti nam dvigajo nepošteno orožje, o katerem smo menili, da bode vsaj v tem nevarnem času mirno na policah ležalo. — Kako je to mogoče!

Ko je nastopilo ministerstvo Belkredijevo, navzeli smo se Slovenci resničnega zaupanja. Zaupali smo njemu, da je mož v pravem pomenu besede, pravičen in kos svojemu opravlilstvu; zaupali smo v moč časa, ko bi vendar enkrat zmôgla, da se v ustavni državi godí vsem po pravici. Res, da to ministerstvo je storilo mnogo dobrega, a mnogo več smo pričakovali. Pričakujemo še, pa naše zaupanje je zdaj morebiti manje, nego je bilo poprej. Res je: en sam mož ne more storiti vsega, ne more pregledati vsega, in Belkredi je prevzel veliko pod njim stoječih uradnikov, ki jih ni mogel tako naglo odpraviti, čeravno so bili in so še njegovi sistemi nasprotni. Taki uradniki, ki so bili v javnem življenji, na priliko, v deželnih zborih, zoper sedanje ministerstvo, ga menda v svojem uradnem delovanji veliko ne bodo podpirali. Dalje je velik del Nemcev in nemških časníkov tudi zoper sedanje ministerstvo. Nekteri, se ve da, ne morejo pozabiti prazničnih dni sistiranega rajhsrata, ki je bil po njihovi volji zdaj oži zdaj širji, v katerem so počasi delali postave za vse, so druge kontumacirali, drugih ne poslušali in včasih pravičnim pritožbam tudi posmehovali se; nekteri pa mislijo, da je vsa nemška slava in omika, vsa prihodnost Avstrije v nevarnosti, ako Nemci vsaj pred Slovani niso predpravičeni, gospodujoči narod.

Misliti bi smeli, da so saj narodje med sabo pravični; a temu ni tako. Nekršansko načelo noveevropejske diplomacije, ki tako škodljivo še zdaj veljá: država ali narod, ako skrbi za se prav, ne sme trpeti, da drug narod ali druga država napreduje ali se krepčá, šinil je tudi v narode. Ne pové se očitno, pa vendar je tako. Le poglejmo v zapisnike nemško-slovanskih zborov in ogerskega deželnega zbora. Slovenec, na priliko, ne sme napredovati na podlagi slovenskega jezika, ker njegova dežela mora biti domêna nemške kulture, kakor smo čuli iz ponosnih ust itd.

Je pa protivanje nekterih narodov, nekterih birokratov in nekterih vpíjočih časníkov, kar zavira Belkredijevo ministerstvo, da ne more tako naravnost in stanovitno napredovati na napovedani „prosti poti.“ Tako je ostalo mnogo narodnih želj neizpolnjenih.

Bral sem v 163. listu letošnje „Politik-e“ med drugim ta-le dopis iz Dalmacije: „Čudno se je zadelo, da je vaš članek o laški sli po Dalmaciji ravno tisti dan sémkaj dospel, ko je birokratiški časnik „Il Dalmato“ trdil: „Dalmacija ni slovanska zemlja.“ Da, le prerese je, da so poprejšnje vlade Meterniha, Bacha in Schmerlinga v Dalmaciji italijanizem neprenehoma in stanovitno ter od dne do dne bolj razširjale in podpirale, da so gledé italijanizma v 50 letih več opravile, kakor je beneška vlada v 400 letih storiti mogla. Nikakor nočem dvomiti ne pri enem 400.000 Dalmatincev nad pokorščino in udanostjo proti cesarski hiši, pa poglobitna podpora italijanizma in najbolj odkrito protinstvo proti vsemu, kar je slovanskega, iskati se mora med birokrati, katerih je kakor listja in trave. Kar Avstrija v Dalmaciji vlada, tirjala se je pri vstopnikih cesarske službe popolna znanost laškega in slovanskega jezika, in vendar je vsaka postava, vsaka naredba, ki bi slovanskemu jeziku pri javnih opravilih le količkaj mesta dovolila, pri uradnikih zadela na ovire in nasprotovanje. Govorí se, da prihodnji zarod si bode v šolah potrební uk slovanskega jezika pridobil; a med tem v šolah nočejo vpejljati slovanskega jezika kakor učni jezik, in tudi tam, kjer bi imel biti poglobitni jezik, kakor na kotarski